

6.1 Sajūdis ir Dainuojanti revoliucija

Dainuojanti revoliucija – periodas 1988–1991 m., kai Baltijos valstybės siekė Nepriklausomybės nuo SSRS.

„Glasnost“ (rus. *гласность*, liet. *atvirumas*) – Tarybų Sąjungos vykdyta politika, kuria siekta atvirumo ir skaidrumo vyriausybinėse įstaigose. Sušvelninta cenzūra, suteikta daugiau žodžio laisvės.

Perestroika (liet. *pertvarka*) – 1985–1990 m. SSRS vykdyta vidaus ir užsienio politikos permainų programa, iniciuota Michailo Gorbačiovo. Sušvelninta cenzūra, paskelbtas viešumo principas, leista veikti opozicijai, taikyta nusiginklavimo politika.

Lietuvos Persitvarkymo Sajūdis (LPS) – visuomeninis judėjimas, siekęs Lietuvos valstybingumo atkūrimo ir sėkmingai jį įgyvendinęs 1990 m.

1. Perskaitykite tekstą ir atsakykite į klausimus.

XX a. devintajame dešimtmetyje pradėjo aižėti „Blogio imperija“, vadinta Sovietų Sąjunga. 1985 m. Komunistų partijos generaliniu sekretoriumi tapo Michailas Gorbačiovas, kuris inicijavo naują „perestroika“ ir „glasnost“ politiką ir ją lydinčias radikalias reformas. Šios reformos SSRS piliečiams suteikė iki tol neturėtų teisių, taip pat ir didesnę žodžio laisvę. Sovietų Sąjungos žlugimą paspartino 1986 m. balandžio 26 d. įvykusi Černobylio atominės elektrinės avarija. Šios nelaimės aplinkybės paskatino kurtis įvairias nuo valdžios institucijų nepriklausomas aplinkosaugines ir paminklosaugines organizacijas. 1987 m. rugpjūčio 23 d. prie Adomo Mickevičiaus paminklo vykęs mitingas, skirtas pasmerkti Molotovo–Ribentropo pakto slaptuosius protokolus, buvo pirmas nesankcionuotas tokio tipo įvykis Lietuvos TSR ir pirmoji vieša antisovietinė demonstracija. Pagrindiniai mitingo organizatoriai – Lietuvos laisvės lygos aktyvistai Antanas Terleckas ir Vytautas Bogušis, disidentas Petras Cidzikas, katalikiškojo pogrindžio dalyviai, vadovaujami Nijolės Sadūnaitės.

Meilė Lukšienė ir Justinas Marcinkevičius Lietuvos Persitvarkymo Sajūdžio steigiamajame suvažiavime Vilniuje, 1988 m.

6.1 Sajūdis ir Dainuojanti revoliucija

Tikraja politinio judėjimo pradžia reiktų laikyti Sajūdžio iniciatyvinės grupės susikūrimą 1988 m. birželio 3 d. Iniciatyvinę grupę sudarė 35 žymūs Lietuvos mokslo ir meno žmonės, 17 iš jų priklausė Komunistų partijai. Steigiamasis Lietuvos Persitvarkymo Sajūdžio (LPS) suvažiavimas vyko 1988 m. spalio 22–23 d. Vilniaus sporto rūmuose. Į LPS steigiamąjį suvažiavimą išrinkti 1027 delegatai, kuriuos rinko Sajūdžio rėmimo grupės iš visų LTSR rajonų. Pagal socialinę sudėtį vyravo tarnautojai. Gausiausia buvo mokslininkų ir menininkų grupė – 283. Net 693 delegatai buvo su aukštuoju išsilavinimu. Išrinktas Lietuvos Persitvarkymo Sajūdžio Seimas (jį sudarė 220 narių) ir Seimo taryba, kurią sudarė 35 asmenys. Sajūdžio veikloje dalyvavo apie 180 tūkstančių žmonių. Sajūdis siekė pertvarkyti sovietinės Lietuvos politinį, ekonominį, kultūrinį gyvenimą, siekė Lietuvos valstybingumo. Sajūdžio organizuotame Baltijos kelyje, kuris vyko 1989 m. rugpjūčio 23 d., sustojusių ir rankomis sukabinusių žmonių grandine, sujungusia trijų Sovietų Sąjungos okupuotų Baltijos šalių sostines – Vilnių, Rygą ir Taliną, pareikštas protestas dėl Slaptųjų protokolų ir Baltijos šalių nepriklausomybės panaikinimo.

1989 m. lapkričio 25 d. LPS Seimo tarybos posėdyje išrinktas LPS Seimo tarybos pirmininkas, kuriuo tapo Vytautas Landsbergis. Sajūdžio remti kandidatai 1990 m. vasario 24 d. (pakartotiniai balsavimai vyko kovo 4–10 d.) rinkimuose į Lietuvos TSR Aukščiausiąją Tarybą gavo 101 mandatą iš 141. Būtent Sajūdžio deputatų balsai nulėmė 1990 m. kovo 11 d. Lietuvos Nepriklausomybės Atkūrimo Akto priėmimą.

Pagal Romualdą Ozolą ir Bronislovą Genzelį
„Į nepriklausomą valstybę: Lietuvos Persitvarkymo Sajūdis 1988–1990“

Klausimai ir užduotys.

1. Pagalvokite ir įvardykite, kuo svarbios M. Gorbačiovo priimtos „perestroika“ ir „glasnost“ reformos. Kaip jos prisidėjo prie Sajūdžio įsteigimo?
2. Pateikite kuo daugiau argumentų, kodėl žmonės norėjo išsivaduoti iš Sovietų Sąjungos.
3. Įvardykite, kas sudarė Sajūdį. Koks visuomenės sluoksnis vyravo?
4. Remdamiesi tekstu argumentuokite, kodėl Sajūdis buvo svarbus atkuriant šalies valstybingumą.

Baltijos kelias, 1989 m. rugpjūčio 23 d.

6.1 Sajūdis ir Dainuojanti revoliucija

2. Remdamiesi tekstu sudėliokite įvykius chronologine tvarka.

1987 m. rugpjūčio 23 d.	Vyko rinkimai į Lietuvos TSR Aukščiausiąją Tarybą.
1988 m. spalio 22–23 d.	Per LKP XX suvažiavimą LKP atsiskyrė nuo TSKP.
1989 m. rugpjūčio 23 d.	Lietuvoje buvo mėginta įvykdyti valstybės perversmą, pasitelkus SSRS ginkluotąsias pajėgas.
1989 m. gruodžio 20 d.	Vyko Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio steigiamasis suvažiavimas.
1990 m. vasario 24 d.	Baltijos kelias.
1990 m. kovo 11 d.	Mitingas prie Adomo Mickevičiaus paminklo.
1991 m. sausio 13 d.	Iš Lietuvos teritorijos išvesta Rusijos kariuomenė.
1993 m. rugpjūčio 31 d.	Atkurta Lietuvos nepriklausomybė.

6.1 Sajūdis ir Dainuojanti revoliucija

3. Prisiminkite įžanginę Justino Marcinkevičiaus kalbą, pasakytą 1988 m. spalio 22–23 d. Vilniuje, Sporto rūmuose, vykusiame Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio steigiamajame suvažiavime. Just. Marcinkevičius – poetas, dramaturgas, vertėjas, Sąjūdžio iniciatyvinės grupės narys. Perskaitykite jo kalbą ir įrašykite praleistus žodžius.

Sąjūdis, darbo, dvasia, atgimimui, centralizacija, išteklius, pilietinę, protėviai, Suvažiavimo, valstybėje.

1988 spalio 22, Vilnius

Gerbiamieji _____ delegatai ir svečiai! Pagaliau atėjo toji diena. Atėjo diena, kad pagaliau sujungtumėm savo _____ ir politinę valią, intelektualinius bei kūrybinius savo _____, visas savo kūno ir dvasios jėgas, – kad sujungtumėm save Lietuvos _____.

Esam čia todėl, kad suprantam, jog mūsų pastangos ir pasiryžimas yra tikrai didelio, sunkaus ir nepabaigiamo _____ pradžia. Tiksliau pasakius, tęsinys darbo, kurį šimtmečius tyliai ir kantriai dirbo mūsų tėvai ir _____. Tad ir Lietuvos Persitvarkymo _____ formuoja ir kuria save kaip demokratinę visos tautos, visos liaudies judėjimą, išaugusį iš mūsų istorijos, iš tolimos ir ne taip tolimos praeities, iš šviesiausių nacionalinio gyvenimo tradicijų.

Pagaliau supratom, kad vargas tautoms, kurių istorija ir atmintis nutyla arba sako netiesą, kurių kalba ir _____, išstumtos į gyvenimo pašalę, liūdnai ir beviltiškai vysta, kurių suverenitetą bei valstybinį savarankiškumą ir toliau negailestingai trupina stambiosios socialistinės monopolijos, neregėta ūkinio, politinio ir kultūrinio gyvenimo _____. Todėl ir esame čia, kad išstartumėm sau ir kitiems: toliau taip negali ir neturi būti. Visų mūsų darbas, kūrybiškumas, susiklausymas ir kantrybė privalo prikelti ir išauginti tai, kas dar gyva, įpūsti tai, kas dar neužgesę – _____, tautoje ir žmoguje.

Pagal Justiną Marcinkevičių „Nepabaigiamo darbo pradžia“

6.1 Sajūdis ir Dainuojanti revoliucija

TAI ĮDOMU. Roko maršas per Lietuvą

Roko maršo per Lietuvą idėjos autorius – grupės „Antis“ lyderis, architektas Algirdas Kaušpėdas, Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio narys. Idėją įgyvendinti ėmėsi Vilniaus jaunimo muzikos klubas. Roko maršo tikslas – parodyti Lietuvai roką tokį, koks jis yra. Pirmasis Roko maršas vyko 1987 m. liepos 6–12 dienomis Vilniuje, Kaune, Kėdainiuose, Šiauliuose, Tauragėje, Klaipėdoje ir rėmė Lietuvos kultūros fondą. Dalyvavusių grupių koncertus pamatė apie 58000 žiūrovų. Antrasis Roko maršas vyko nuo 1988 m. liepos 28 d. iki rugpjūčio 7 d. Biržuose, Šiauliuose, Mažeikiuose, Tauragėje, Kėdainiuose, Klaipėdoje, Kaune ir Vilniuje vykusius koncertus pamatė apie 70000 žiūrovų. Šis Roko maršas rėmė Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdį, žaliųjų judėjimą, kėlė tautinio atgimimo idėjas, ekologines problemas. Daug kur po ilgos pertraukos pirmą kartą buvo iškelta trispalvė. Roko maršus lydėjo LPS Seimo tarybos narys filosofas Arvydas Juozaitis. Išleistas bukletas, kuriame išdėstyta Sąjūdžio platforma, įdėta anketa stalinizmo nusikaltimams tirti. Antrasis Roko maršas buvo vienas pirmųjų kultūrinių-politinių akcijų Lietuvoje. Trečiasis Roko maršas, kurį surengė Laisvalaikio organizavimo susivienijimas „Centras“, vyko nuo 1989 m. liepos 28 d. iki rugpjūčio 6 d. ir rėmė neseniai susikūrusią Lietuvos neįgaliųjų draugiją. Per šį maršą buvo reikalaujama likviduoti Lietuvoje esančias karines bazines ir karines gamyklas, taip pat paminėtas Ribentropo-Molotovo paktas.

Pagal www.rockopedia.lt

Grupės „Antis“ koncertas prie Lietuvos nacionalinio muziejaus. Muziejaus šventė, Vilnius, 1987 m. gegužės 18 d. Raimundo Urbakavičiaus nuotr.

4. Klausimai ir užduotys.

1. Internete raskite ir pasiklausykite to meto Roko maršo dainų: „Aš čia gyva“, Anties „Lietuvos valstybė“, Katedros „Mes jėga“ ir kitų. Kokios muzikos mėgstate klausytis jūs?
2. Pasiteiraukite savo tėvų, senelių, kitų artimųjų, ar jie girdėjo apie Roko maršą.

6.1 Sajūdis ir Dainuojanti revoliucija

5. Remdamiesi tekstu, internetu ir kitais pasirinktais šaltiniais, pasiruoškite klasėje trumpai pristatyti 2-5 Sajūdžio laikų Lietuvos asmenybes, įsitraukusias į Sajūdį, tačiau rečiau minimas oficialiojoje istorijoje. Tai gali būti ir jūsų šeimos nariai ar giminaičiai. Nurodykite, dėl kokių priežasčių šie asmenys įsitraukė į Sajūdžio veiklą, kokių tikslų siekė, įvardykite svarbiausius jų darbus, šių darbų rezultatus ir padarinius.

Lietuvos Persitvarkymo Sajūdžio iniciatyvinės grupės narys, Sajūdžio Seimo tarybos narys Romualdas Ozolas mitinge Vingio parke. Vilnius, 1990 m. Pauliaus Lileikio nuotr.

Arvydas Juozaitis viename iš Sajūdžio mitingų Klaipėdos vasaros estradoje. Albino Stubros nuotr.

TAI ĮDOMU. Sajūdžio mitinguose stovėjo apglėbę vienas kitą per pečius, bet po Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo pasuko skirtingais keliais. Internete paieškokite informacijos, kur pasuko Romualdas Ozolas, Arvydas Juozaitis, Zigmas Vaišvila, Vytautas Radžvilas, Algirdas Patackas, Darius Kuolys ir kt. Parenkite pristatymą klasei. Pasvarstykite, kodėl žmonės, stovėję prie Lietuvos nepriklausomybės ištakų, šiandien dažnai minimi Valstybės saugumo departamento ataskaitose kaip veikiantys prieš Lietuvos valstybę.